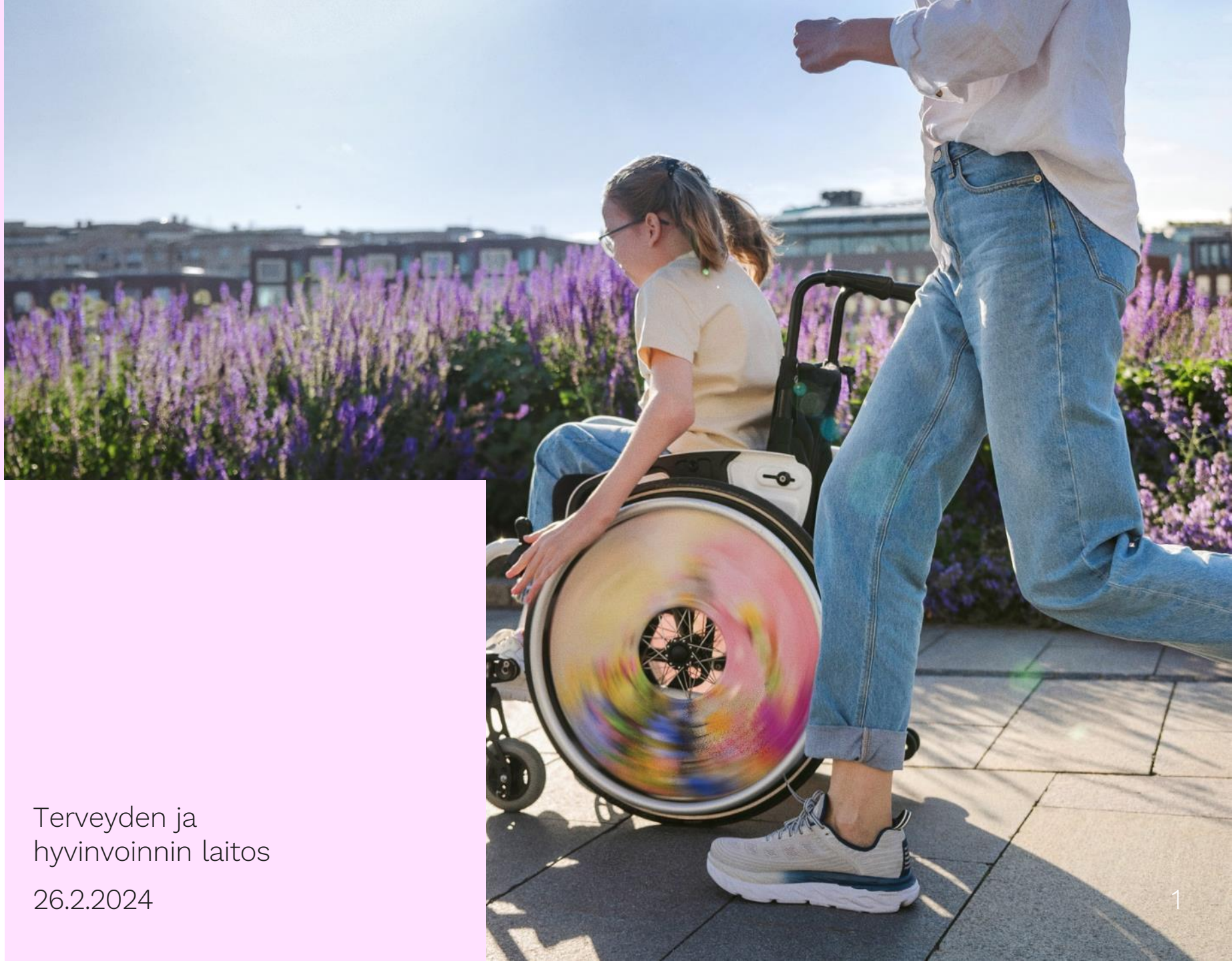
Lausunto kansalais-aloitteesta koskien valvottua käyttötilaa huumeita käyttäville

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

26.2.2024

Valvotut huumeiden käyttötilat ovat palvelumuoto, jossa huumausaineita voi käyttää hygieenisesti terveydenhuollon työntekijän valvonnassa ja vähemmän haitallisesti kuin kaduilla ja muissa valvomattomissa tiloissa.

Niissä myös jaetaan puhtaita käyttövälineitä ja opastetaan asiakkaita vähemmän haitallisiin käyttötapoihin.

Palveluna käyttötila ei ole uusi, ensimmäinen perustettiin Sveitsiin 1986. Käyttötiloja on nykyisin maailmalla toiminnassa yli sata, ja niistä suurin osa sijaitsee Euroopassa.

Pohjoismaissa käyttötiloja toimii Norjassa, Tanskassa ja Islannissa.

Käyttötilojen tavoitteet

1. Estää huumeiden käytön aiheuttamia yliannostuskuolemia, vähentää kuolleisuutta, ehkäistä veriteitse tarttuvien tautien leviämistä, epähygieenisestä pistämisestä aiheutuvia vaikeita komplikaatioita ja tästä erikoissairaanhoidolle koituvaa taakkaa sekä pienentää yleistä sairastavuutta.
2. Huumeita käyttävien ihmisten ohjaaminen muihin haittoja vähentäviin palveluihin, päihdehoitoon sekä yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin.
3. Voidaan saavuttaa myönteisiä vaikutuksia myös yleiseen järjestykseen, julkisten tilojen siisteyteen ja asukkaiden turvallisuudentunteeseen alueilla, joilla esiintyy julkista huumeidenkäyttöä ja siihen kytkeytyvää rauhattomuutta.

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että hyvin toteutettuina käyttötilat parantavat yleistä järjestystä ilman että huumeisiin liittyvä rikollisuus lisääntyy.

Ne ovat merkittävästi myös vähentäneet huumeiden käyttöä julkisessa tilassa ja käyttövälineiden jäämistä näkyville.

Huomioitavia asioita

Kokemuksia käyttötiloista on yli 35 vuoden ajalta eri puolilta Eurooppaa.

Suomen tilanne eroaa kuitenkin monilta osin muista maista.

Suomessa myrkytyskuolemia aiheuttaa pääasiallisesti pitkävaikutteisen buprenorfiinin ja muiden keskushermostoa lamaavien aineiden samanaikainen käyttö. Tässä vaarallinen myrkytystila saattaa kehittyä hitaasti, useiden tuntien kuluttua, henkilön mahdollisesti jo poistuttua käyttötilasta

Erilaiset, eri kohderyhmille perustettavat palvelut herättävät usein huolta asuinympäristössä sekä vastustusta että myös monenlaisia pelkoja ja turvallisuushuolia (esimerkiksi pelkoa huumeita käyttävien ihmisten kerääntymisestä alueelle ja huolta huumeiden käytön aiheuttamista lieveilmiöistä, kuten huumekaupan lisääntymisestä palvelun ympäristössä).

Ratkaisuja haasteisiin on löydettävissä, kunhan palvelu *suunnitellaan ja toteutetaan huolellisesti*.

Hyötyjä Suomessa

1. **Tavoittaa ihmiset, jotka ovat huumehoidon ja muiden palveluiden ulkopuolella.** Tämä vähentäisi terveyshaittoja, sairastavuutta ja huumausaineiden pitkäaikaiskäytöstä johtuvia kuolemia sekä ehkäisisi veriteitse tarttuvien tautien leviämistä. Näillä toimilla saataisiin vähennettyä niin ensihoidon kuormaa, kuin **erikoissairaanhoidon kustannuksia**.

2. **Parantaa julkisten paikkojen viihtyvyyttä ja turvallisuutta,** kun käyttö siirtynyt pois esimerkiksi parkkihalleista, puistoista ja julkisista wc-tiloista.

3. Päihdepalveluiden olisi kyettävä vastaamaan huumemarkkinoilla tapahtuviin nopeisiin muutoksiin, ja käyttötilojen pilotointi olisi yksi tärkeä varautumisen keino.

4. Käyttötilakokeiluista saatujen kokemusten perusteella sekä tilastoinnin, tutkimuksellisen seurannan ja arvioinnin avulla saadaan tärkeää tietoa palvelun vaikutuksista esimerkiksi ympäristön turvallisuuteen sekä huumausaineiden käytöstä johtuviin yliannostuskuolemiin Suomessa

Käyttötilapalvelun mahdollistaminen *ei tarkoita huumeidenkäytön* ***dekriminalisointia.***

Toiminnan pääasiallisena tavoitteena tulee olla, että se osana sote-palveluita vähentävät huumeiden käytöstä aiheutuvia haittoja tarjoamalla myös hoito- ja kuntoutustoimenpiteitä.

Käyttötilojen tulee toimia niin, että ne tarjoavat lääketieteellisiä tai sosiaalisia hoito- tai kuntoutuspalveluita joko suorasti tai epäsuorasti tarjoamalla mahdollisuuden hoitoon ohjaukseen.

Käyttötilatoiminnan ei myöskään pidä korvata ehkäisevää päihdetyötä ja hoitoa.

Päihdepalvelujen perusoikeuksia arvioitaessa lähtökohtana on pidetty sitä, että viranomaisten tulee tarjota sellaisia palveluja, joilla voidaan turvata päihdeongelmista kärsivien ihmisten henki ja terveys. Tähän liittyen on myös tarjottu tarpeellisia sosiaalipalveluja.

Suomessa käyttötilojen tärkein tehtävä olisi huumehoidon ulkopuolella olevien ihmisten tavoittaminen ja saattaminen haittoja vähentävien toimien ja hoidon piiriin.

Vaikka käyttötilat eivät todennäköisesti suoraan vähentäisi huumemyrkytyksiä Suomessa, toiminnan avulla voitaisiin vaikuttaa välillisesti myös huumekuolemiin.

Käyttötiloilla on pyrkimys parantaa yhteiskunnassamme yhden heikoimmassa asemassa olevan ihmisryhmän terveyttä, hyvinvointia ja ihmisarvoa.

THL haluaa korostaa, että tällä hetkellä Suomessa on muita läntisen Euroopan maita vähemmän käytössä erilaisia haittoja vähentäviä keinoja (kuten käyttötila, naloksonijakelu), vaikka meillä huumekuolematilanne on erittäin vaikea.

Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäyttö on yhä yleisempää, ja tuoreimman arvion mukaan Suomessa on 31 100–44 300 näitä huumeita ongelmallisesti käyttävää.

THL näkee huumeita ongelmallisesti käyttävien ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kannalta tärkeänä, että käyttötilat olisi mahdollista ottaa osaksi matalankynnyksen päihdepalveluja myös Suomessa. Hyötyjä ja haasteita meidän olosuhteissamme ei varmaksi tiedetä, ellei palvelua kokeilla.

THL:n väestökyselyn mukaan yhä suurempi osa suomalaisista (65 %) kannattaa käyttötiloja palvelumuotona huumeita ongelmallisesti käyttäville henkilöille.

THL kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi asiassa.